דיני מוצאי תשעה באב

נערך ע"י יחזקאל הרטמן

גמ' תענית כט.

בשבעה הא כיצד בשבעה נכנסו נכרים להיכל ואכלו וקלקלו בו שביעי שמיני [א]ותשיעי סמוך לחשכה הציתו בו את האור והיה דולק והולך כל היום כולו[ד] שנאמר [ב]אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב והיינו דאמר רבי יוחנן (ג) אלמלי הייתי באותו הדור לא קבעתיו אלא בעשירי מפני שרובו של היכל בו נשרף ורבנן אתחלתא דפורענותא עדיפא ובשניה מנלן דתניא

ירושלמי תענית פ"ד ה"ו

להחמיר לנהוג כרבנן דציפורין: שבו התחילה הפורענות. שלעתותי ערב של תשיעי הציתו בו את האור ותני בתוספתא שלהי פ"ג כן: ביקש רבי לעקור

להיות [ג]בשבת ולית שמע מינה כלום. רבי יצחק בן אלעזר מן דהוה תשעה באב נפק הוה מכריז ופתחון ספרייא ומאן דבעי יספר כתיב [ד]והשבתי כל משושה חגה חדשה ושבתה וכל מועדה דרומאי נהגין חגה צפוראיי נהגין חדשה טיבריאי נהגי שבתה חזרין רבנן דטיבריא למינהוג כרבנן דציפורין. *ר' ירמיה בשם רבי חייה בר בא בדין היה שיהו מתענין בעשירי שבו נשרף בית אלהינו ולמה בתשיעי שבו התחילה הפורענות *ותני כן בשביעי נכנסו לתוכו בשמיני היו מקרקרין בו [ה]בתשיעי הציתו בו את האור ובעשירי נשרף. רבי יהושע בן לוי ציים תשיעי ועשירי רבי אבון ציים תשיעי ועשירי רבי לוי ציים תשיעי ולילי עשירי. *ר' בא בר זבדא בשם רבי חנינה ביקש רבי

ביאור הגר"א

ויש מחמירין כו'. וכל זה חומרא, אבל מדינא מותר מיד אף דברים שאסור בשבת שחל תשעה באב בתוכה, כמו שכתוב [יבמות מג, ב] מראש חדש ועד התענית, ושם [תענית כט, ב] כיצד חל להיות באחד בשבת כו', ובתוספתא [שם פ"ג הלכה יא] עבר תשעה באב מותרין בכולם, ובירושלמי שם רבי יצחק בן אלעזר מן דהוה תשעה באב נפיק הוי מכריז פתחין ספריא מאן דבעי ספר:

גמ' תענית כט:

ללובשן בשבת שחל תשעה באב להיות בתוכה אמר רב לא שנו אלא לפניו [ה]אבל לאחריו מותר ושמואל אמר אפילו לאחריו נמי אסור מיתיבי שבת שחל תשעה באב להיות בתוכה אסור לספר ולכבס ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת כיצד חל להיות באחד בשבת מותר לכבס כל השבת כולה בשני בשלישי ברביעי ובחמישי לפניו אסור לאחריו מותר חל להיות בערב שבת מותר לכבס בחמישי מפני כבוד השבת ואם לא כבס בחמישי בשבת מותר לכבס בערב שבת מן המנחה ולמעלה [ד]לייט עלה אביי

תוספתא סוף תענית

[ולסוך] רבי ישמעאל ברבי יוסי אומר משם אביו כל שעה שמותר לאכול[ה] מותר לרחוץ [פניו ידיו ורגליו] [ד]ואין [ה]שאילת שלום לחברים בט"ב ולהדיוט בשפה רפה [ו]מתקנין [ז][מט"ב לט"ב] עבר ט"ב [ז][מותרין] בכולם: יב [ז]ט"ב מותר בכולם. אף לאכול בשר ולשתות יין אף בלילה במוצאי ת"ב:

ביאור הלכה

יין מותר גם בלילה זו, עיין שם: * עד חצות היום. עיין במשנה ברורה דהוא הדין לענין רחיצה במרחץ ותספורת, כן כתבו האחרונים בשם רש"ל. ובמאמר־מרדכי כתב דמסתימת מרן ומור"ם כאן וכן ממה שכתוב לעיל סימן תקנא סעיף ד משמע דאף ממנהג כשר לא אסור אלא בבשר ויין, אבל לענין רחיצה ותספורת לא החמירו, ומצאתי להרב השיורי שהתיר גם־כן, עד כאן לשונו. ומכל מקום קשה להקל בזה, שכמה אחרוני זמננו העתיקו דבר זה למעשה:

שולחן ערוך

סימן תקנח

במוצאי תשעה באב אין אוכלין בשר. ובו סעיף אחד:

א בתשעה באב לעת ערב הציתו אש בהיכל ונשרף עד שקיעת החמה ביום עשירי [א*] [א] ומפני כך (א) מנהג כשר א (א) שלא לאכול בשר [א**] ושלא לשתות יין בליל עשירי ויום עשירי: הגה [א] ויש מתמירין עד (ב) תצות היום ולא יותר [ג] ואם תל תשעה באב בשבת ונדחה ליום ראשון ב (ג) מותר לאכול בשר ולשתות יין יום שני (ג) אבל ג בלילה (ד) אסור מפני אבלו של יום:

טור סי' תקנח

א תניא בשבעה באב נכנסו גויים להיכל ואכלו בו ושתו בו וקלקלו בו יום שמיני ותשיעי עד שפנה היום לעת ערב הציתו בו האש ונשרף עד שקיעת החמה ביום עשירי והיינו דאמר רבי יוחנן אלמלי הייתי שם קבעתיו בעשירי (א) שרובו של היכל בו נשרף ואיתא בירושלמי רבי אבין ציים תשיעי ועשירי רבי לוי ציים תשיעי וליל עשירי מפני שלא היה בו כח לצום כל יום עשירי צם ליל עשירי ואנו בזמן הזה תש כחנו ואפילו ביום הכפורים שהיה ראוי לעשות מספק שני ימים אין אנו מספיקין. (ב) ומכל מקום מנהג כשר הוא שלא לאכול בשר בליל עשירי ויום עשירי רק להשיב הנפש שיהא קרוב לעינוי:

בית יוסף

כתב הרב דוד אבודרהם (עמ' רנג) שהרא"ש היה נוהג שלא לאכול בשר בליל עשירי. ובהגהות מיימון כתב יש בני אדם שמתענים מבשר ויין עד חצי יום עשירי: כתוב בתשובת

ב"ח

עוד מהרש"ל (בביאורו לטור) דבעשירי אסור אף לספר ולכבס ולרחוץ ודלא כמו שפסק במנהגים דמהר"א טירנא

ט"ז

מנהג בכל המדינות האלו כן, והיינו לערך ארבעים שנה, וקודם לזה היו אוכלים בשר בליל [מוצאי] תשעה באב, וכן הוא בדברי רש"ל בתשובה [סימן צב] לנהוג כן. וכתב עוד דבעשירי אסור לרחוץ או לספר ולכבס, דלא כמו שכתוב במנהגים [מנהגי תשעה באב עמוד פ]. ולפי מה שכתב רמ"א דיש מתמירין עד תצות ולא יותר, פשיטא שאחר תצות מותר

מגן אברהם

תקנח א שלא לאכול בשר. ופשוט דבסעודת מצוה מותרים כל הקרואים לאכול בשר, דפשיטא דלילה הזו (א) קילא מראש חדש אב, ☜ דהא מדינא דגמרא מותר לספר ולכבס ולהרבות בבנין של שמחה וניסואין וכל דבר. ועוד, דבמנהגים [ד] מתיר לאכול בשר.

פרי מגדים א"א

תקנח א שלא. עיין מ"א. ליל עשירי ויום קיל מראש חדש עד התענית, דמראש חדש עד התענית לרבי מאיר [תענית כט, ב] אסור, וקיימא לן [שם ל, א] (כר' יהודא) [כרבי מאיר] עיין ט"ז [סימן] תקנ"א אות יו"ד,

שולחן רוך סי' תקנא

ד [ק]טז (יז.) לאחר התענית מותר לספר ולכבס מיד

הרב וואזנר קובץ מבית לוי בין המצרים עמ' לח

למעשה, ע"כ. ומי שנוסע למרחקים למחרת ט"ב, כיון שהוא שעה"ד אפשר להקל לו לכבס במוצאי ט"ב. וכן רחיצה בשעת הצורך קל יותר במוצאי ט"ב מתשעת הימים.

קובץ הלכות לרבי שמואל קמינצקי בין המצרים

כיבוס אסור במוצאי ט"ב אפי' בשעת הדחק, גם מי שנוסע לדרך אחר תשעה באב וזמנו דחוק אסור להקל לכבס בגדיו במוצאי תשעה באב, ובבוקר אפשר להקל[ב], ורק אם לא יהא באפשרותו לכבס אח"כ, אז מותר לכבס במוצאי תשעה באב[ג].